میراث ناملموس ایرانی؛

لنج‌سازی در خلیج فارس؛ میراث جهانی ایرانیان در پهنه آب‌های تاریخی

▪ لنج‌سازی، هنری کهن و مهارتی بومی در سواحل خلیج فارس است که از دیرباز نقش مهمی در دریانوردی، تجارت و معیشت مردمان جنوب ایران ایفا کرده است. این صنعت که در سال ۱۳۹۰ به عنوان میراث فرهنگی ناملموس ایران در یونسکو ثبت شد، امروزه با تهدیدهای گوناگونی مواجه است و نیاز به حفاظت و احیا دارد.

گروه گردشگری – میراث فرهنگی ناملموس (ICH) به مجموعه‌ای از سنت‌ها، آداب‌ورسوم، دانش‌ها، مهارت‌ها و شیوه‌های زندگی اطلاق می‌شود که از نسلی به نسل دیگر منتقل شده و برای جوامع مختلف هویت فرهنگی و معنای خاصی دارد. این میراث برخلاف میراث فرهنگی ملموس، که معمولاً آثار فیزیکی و بناهای تاریخی را شامل می‌شود، به صورت غیرملموس و در قالب تجربه‌ها، رفتارها و تعاملات اجتماعی در جوامع وجود دارد. میراث فرهنگی ناملموس به‌طور مداوم در حال تغییر است و به نیازها و شرایط فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه‌ای که به آن تعلق دارد، پاسخ می‌دهد. به عبارت دیگر، این نوع میراث همواره در حال بازآفرینی و تطبیق است، زیرا نمی‌توان آن را در قالب اشیای ثابت محدود کرد.

یونسکو میراث فرهنگی ناملموس را به‌عنوان بخشی از فرهنگ زنده مردم تعریف کرده که موسیقی، رقص، زبان‌های بومی، آیین‌ها و دانش سنتی درباره طبیعت را شامل می‌شود.

این میراث نقش مهمی در حفظ انسجام اجتماعی، هویت‌سازی و تقویت خلاقیت دارد، اما در عصر جهانی‌شدن با تهدیداتی مواجه است که می‌تواند به فراموشی یا تغییر آن منجر شود. بنابراین، حفاظت و انتقال آن از طریق آموزش، آگاهی‌بخشی و مشارکت جوامع ضروری است. حفظ میراث فرهنگی ناملموس به تنوع فرهنگی، توسعه پایدار و تقویت روابط بین فرهنگ‌ها کمک می‌کند.

خلیج فارس نه‌تنها یک پهنه آبی استراتژیک، بلکه گهواره‌ای برای تمدن‌های دریایی ایران محسوب می‌شود. در این میان، لنج‌سازی یکی از مهم‌ترین مهارت‌های سنتی مردمان این منطقه است که نسل‌به‌نسل حفظ و منتقل شده است. لنج‌های چوبی که با دست‌های توانمند استادکاران ایرانی ساخته می‌شوند، قرن‌هاست که در آب‌های خلیج فارس به حرکت درآمده و به‌عنوان نمادی از هویت فرهنگی و میراث جهانی ایرانیان شناخته می‌شوند. با این حال، این هنر اصیل امروزه با چالش‌هایی مانند جایگزینی شناورهای فایبرگلاس، هزینه‌های بالای ساخت، کاهش تقاضا و فراموشی مهارت‌های سنتی مواجه است. مهارت‌های مرتبط با ساخت و دریانوردی لنج‌ها در سال ۱۳۹۰ (۲۰۱۱) به عنوان میراث فرهنگی ناملموس ایران در فهرست یونسکو به ثبت رسید.

لنج چیست؟

لنج‌ها قایق‌های چوبی بادبانی یا موتوری هستند که از گذشته‌های دور برای حمل‌ونقل کالا، ماهیگیری و حتی سفرهای طولانی دریایی در خلیج فارس استفاده می‌شدند. ایرانیان به ویژه در شهرهایی مانند بندرعباس، قشم، بوشهر و هرمزگان از چوب ساج، چوب کنار و مواد محلی برای ساخت لنج‌های بادوام بهره می‌بردند. فرآیند ساخت لنج‌ها کاملاً سنتی و به‌صورت دستی انجام می‌شود. استادکاران این صنعت، با تجربه‌ای که از نسل‌های گذشته به ارث برده‌اند، بدون نقشه‌های مهندسی و تنها بر اساس دانش بومی، لنج‌هایی مقاوم می‌سازند که در برابر امواج سهمگین خلیج فارس دوام می‌آورند.

مهارت‌های مرتبط با ساخت، تعمیر و دریانوردی لنج‌ها در میان دریانوردان و استادکاران نسل به نسل منتقل شده‌است و ادبیات شفاهی، آوازها و اصطلاحات خاص دریانوردی بخشی جدایی‌ناپذیر از این میراث فرهنگی است. فرهنگ دریانوردی ایران شامل اصطلاحات ویژه، شعرها، آوازهای دریانوردی و داستان‌هایی است که بخشی از ادبیات شفاهی و موسیقی سنتی مردمان جنوب ایران را تشکیل می‌دهد.

لنج‌سازی بخشی از هویت و فرهنگ دریایی ایران است که قرن‌ها توسط جوامع ساحلی خلیج فارس حفظ شده است. این صنعت نه‌تنها نشان‌دهنده دانش سنتی و مهارت‌های بومی ایرانیان است، بلکه به‌عنوان نمادی از ارتباط دیرینه ایرانیان با دریا و تجارت دریایی شناخته می‌شود. ساخت لنج‌های چوبی کاملاً بر پایه دانش سنتی استوار است و استادکاران بدون استفاده از نقشه‌های مدرن و صرفاً با تکیه بر تجربه و دانش بومی، لنج‌هایی مقاوم می‌سازند که با شرایط دریایی منطقه سازگار هستند.

لنج‌ها از گذشته تا امروز در تجارت دریایی، حمل‌ونقل کالا، صیادی و سفرهای دریایی نقش مهمی ایفا کرده‌اند و مشاغلی مانند لنج‌سازی، ماهیگیری و تجارت وابسته به دریا برای مردم منطقه اهمیت زیادی دارد. البته اکنون لنج‌های سنتی علاوه بر نقش تجاری و معیشتی، ظرفیت بالایی برای جذب گردشگران دارند. امروزه برخی از لنج‌های قدیمی در شهرهای ساحلی به موزه‌های زنده تبدیل شده‌اند و این می‌تواند به توسعه پایدار صنعت گردشگری دریایی در ایران کمک کند.

لنج‌سازی در خلیج فارس ریشه‌ای چندصدساله دارد و از دیرباز، مردم سواحل جنوبی ایران برای تجارت، صیادی و سفرهای دریایی از شناورهای چوبی دست‌ساز استفاده می‌کردند. این هنر که ترکیبی از دانش بومی، تجربه عملی و میراث فرهنگی است به یکی از نمادهای مهم تمدن دریایی ایران تبدیل شده است. بر اساس اسناد تاریخی، ایرانیان از هزاران سال پیش به دریانوردی و ساخت شناورهای دریایی مشغول بوده‌اند. داریوش بزرگ در کتیبه‌های خود از ایجاد راه‌های آبی و ساخت ناوگان دریایی سخن گفته است که نشان می‌دهد ایرانیان از دوره هخامنشیان در دریانوردی مهارت داشته‌اند و اسناد مربوط به کشتی‌های ایرانی نشان‌دهنده قدمت صنعت کشتی‌سازی در ایران است.

در دوران پیشااسلامی، به‌ویژه در دوره ساسانیان و پس از آن در دوران خلافت اسلامی، ارتباطات تجاری ایران با هند، چین و کشورهای عربی گسترش یافت. لنج‌های ایرانی در این دوره برای تجارت ادویه، پارچه، چوب و دیگر کالاها مورد استفاده قرار می‌گرفتند. در متون تاریخی مانند نوشته‌های ابن‌بطوطه و مقدسی، به مهارت ایرانیان در لنج‌سازی و دریانوردی اشاره شده است. در دوران صفویه، به دلیل توجه شاهان این دوره به گسترش تجارت دریایی، لنج‌سازی در بندرعباس، قشم، بوشهر و چابهار به اوج خود رسید. در این زمان، ایرانیان شناورهای چوبی بادبانی بزرگی می‌ساختند که توانایی حمل بارهای سنگین را داشتند.

در دوران قاجار و اوایل پهلوی، همچنان لنج‌های بادبانی سنتی رایج بودند، اما به‌تدریج با ورود موتورهای دیزلی، برخی لنج‌ها موتوری شدند و سفرهای دریایی سریع‌تر و کم‌هزینه‌تر شد. با این حال، هنوز لنج‌های چوبی سنتی در جزایر و بنادر جنوبی ساخته و مورد استفاده قرار می‌گرفتند.

در دهه‌های اخیر، با ورود قایق‌های فایبرگلاس و کشتی‌های صنعتی، ساخت لنج‌های چوبی سنتی کاهش یافته است. امروزه تنها تعداد محدودی از استادکاران در مناطقی مانند بندر کنگ، بندر لنگه، قشم و بوشهر به این حرفه مشغول‌اند. به دلیل هزینه بالای ساخت و کاهش تقاضا، این میراث فرهنگی در معرض خطر نابودی قرار گرفته است.

تاریخ خلیج فارس سوار بر لنج‌های جنوبی

ایرانیان از دوران باستان نقش مهمی در دریانوردی، تجارت و ساخت شناورهای چوبی داشته‌اند. کتیبه‌های هخامنشی، متون تاریخی و گزارش‌های مورخان یونانی و عرب به حضور ایرانیان در خلیج فارس و برتری دریایی آن‌ها اشاره دارند. وجود سنت لنج‌سازی که از قرن‌ها پیش در این منطقه رواج داشته، نشان‌دهنده حضور مستمر و تمدنی ایرانی در سواحل خلیج فارس است.

واژه «لنج» که به نوعی قایق چوبی بزرگ اشاره می‌کند، ریشه در زبان فارسی دارد و نشان‌دهنده فرهنگ دریایی ایرانیان است. این واژه به همراه سایر اصطلاحات سنتی دریانوردی ایرانی، یکی از نشانه‌های حضور فرهنگی و زبانی ایران در خلیج فارس محسوب می‌شود.

در اسناد قدیمی مرتبط با دریانوردی و ساخت لنج‌ها، از نام «خلیج فارس» (Persian Gulf) به‌عنوان پهنه آبی اصلی مورد استفاده ایرانیان یاد شده است. مورخان و جغرافیدانان مشهور مانند استرابون، بطلمیوس، ابن‌خلدون و مسعودی در آثار خود، به تجارت دریایی ایرانیان و استفاده از لنج‌های چوبی در خلیج فارس اشاره کرده‌اند.

لنج‌سازی در خلیج فارس، یکی از مدارک زنده نشان‌دهنده قدمت، نفوذ فرهنگی و حضور تاریخی ایرانیان در این منطقه است. از آنجا که این صنعت دریایی به‌طور مستمر از گذشته‌های دور در سواحل جنوبی ایران وجود داشته و مستندات تاریخی و جهانی آن نیز ثبت شده است، می‌توان آن را به عنوان یکی از اسناد مهم برای تأکید بر نام «خلیج فارس» استفاده کرد.

لنج‌سازی در خلیج فارس؛ میراث جهانی ایرانیان در پهنه آب‌های تاریخی

میراثی ناملموس در معرض فراموشی

با پیشرفت فناوری و ورود قایق‌های فایبرگلاس، استفاده از لنج‌های چوبی کاهش یافته و بسیاری از کارگاه‌های سنتی لنج‌سازی تعطیل شده‌اند. علاوه بر این، هزینه بالای ساخت و نگهداری لنج‌های چوبی باعث کاهش میل به تداوم این صنعت شده است. به همین دلیل، یونسکو این میراث ارزشمند را در فهرست «نیازمند حفاظت فوری» قرار داده است.

لنج‌سازی نه‌تنها میراثی تاریخی و فرهنگی است، بلکه بخشی از زندگی و اقتصاد مردم سواحل جنوبی ایران محسوب می‌شود. حفظ و احیای این هنر سنتی از طریق حمایت از استادکاران، آموزش به نسل جدید و ثبت و مستندسازی این مهارت‌ها، اقدامی ضروری برای جلوگیری از نابودی آن خواهد بود.

برای جلوگیری از نابودی این هنر ارزشمند، پیشنهادهایی از جمله برگزاری جشنواره‌های لنج‌سازی، ثبت و مستندسازی مهارت‌های استادکاران، آموزش نسل جدید و حمایت مالی از کارگاه‌های سنتی مطرح شده است. همچنین، برخی شهرهای ساحلی در تلاش‌اند تا لنج‌سازی را به‌عنوان جاذبه‌ای گردشگری معرفی کنند و به این طریق از این صنعت حمایت کنند.

لنج‌سازی نه‌تنها بخشی از تاریخ و فرهنگ ایران است، بلکه نشان‌دهنده ارتباط دیرینه ایرانیان با دریا و تجارت دریایی است. حفاظت از این میراث ناملموس نیازمند همکاری دولت، مردم و نهادهای فرهنگی است تا این هنر ارزشمند برای نسل‌های آینده باقی بماند.

صالحی‌امیری:

گردشگری، پل گفت‌وگوی تمدن‌ها

گروه گردشگری – وزیر میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی با معرفی جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی ایران، سرمایه‌گذاری در گردشگری را نه‌تنها اقتصادی بلکه راهبردی دانست و گفت: ایران آماده تعامل و همکاری بلندمدت با سرمایه‌گذاران منطقه‌ای و بین‌المللی است.

سیدرضا صالحی‌امیری، در «میز گردبین‌المللی بلندپایه گردشگری» که در چارچوب کنگره سرمایه‌گذاری سالانه امارات برگزار شد، با تبیین جایگاه و ظرفیت‌های ایران در صنعت گردشگری جهانی، خواستار بازتعریف الگوی سرمایه‌گذاری در این صنعت با رویکردی هوشمند، تمدن‌محور و آینده‌نگر شد.

وی با اشاره به سهم روزافزون گردشگری در تولید ناخالص داخلی کشورها و نقش آن در ایجاد اشتغال، توسعه مناطق کمتربرخوردار و بهبود تصویر بین‌المللی کشورها، اظهار داشت: ایران نه‌فقط به‌عنوان سرزمینی با ذخایر تاریخی و فرهنگی کهن، بلکه به‌عنوان کشوری با سیاست راهبردی توسعه گردشگری در افق چشم‌انداز، می‌تواند یکی از بازیگران اصلی در آینده صنعت گردشگری جهان باشد.

وزیر میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی افزود: ایران با ۲۸ اثر ثبت‌شده در فهرست میراث جهانی یونسکو، هزاران جاذبه تاریخی و طبیعی ثبت‌شده ملی و ظرفیت بی‌بدیل گردشگری مذهبی، سلامت، طبیعی، فرهنگی و عشایری، یکی از غنی‌ترین کشورهای جهان از منظر تنوع ظرفیت‌هاست. این ویژگی‌ها، سرمایه‌گذاری در حوزه گردشگری ایران را نه‌تنها سودآور بلکه استراتژیک و آینده‌محور می‌سازد.

صالحی‌امیری با اشاره به اینکه آینده گردشگری جهان، ترکیبی از فناوری، هویت و سرمایه‌گذاری هوشمند خواهد بود، تصریح کرد: امروزه سرمایه‌گذار موفق کسی است که تنها به بازگشت مالی توجه ندارد، بلکه ابعاد فرهنگی، محیط‌زیستی، اجتماعی و تمدنی پروژه‌ها را نیز در نظر می‌گیرد. ما در جمهوری اسلامی ایران دنبال چنین نگاهی هستیم؛ نگاهی که گردشگری را نه صرفاً صنعت، بلکه ابزاری برای گفت‌وگوی تمدن‌ها، صلح پایدار و ارتقای جایگاه بین‌المللی ایران بداند.

وی گفت: سرمایه‌گذاری در صنعت گردشگری ایران، صرفاً محدود به ساخت هتل یا تأسیسات اقامتی نیست. ایران آماده است تا میزبان سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی در حوزه‌هایی همچون توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل گردشگری، پروژه‌های نوآورانه گردشگری دیجیتال، گردشگری سلامت، احیای مسیرهای تاریخی و کاروان‌سراها، گردشگری روستایی و بوم‌گردی، آموزش منابع انسانی و برگزاری رویدادهای بین‌المللی فرهنگی و گردشگری باشد.

وزیر میراث‌فرهنگی، با تأکید بر نقش سیاست‌های دولت چهاردهم در تسهیل سرمایه‌گذاری خارجی، گفت: دولت جمهوری اسلامی ایران، با هموارسازی فرآیندهای اخذ مجوز، ارائه مشوق‌های مالیاتی، تسهیل واگذاری زمین در مناطق هدف و تقویت امنیت سرمایه‌گذاری، بستری امن، شفاف و رقابت‌پذیر برای سرمایه‌گذاران فراهم ساخته است. آماده‌ایم مدل‌های نوین مشارکت عمومی–خصوصی را در پروژه‌های گردشگری اجرا کنیم و تجربیات موفق کشورهای منطقه و جهان را نیز در این زمینه به‌کار بگیریم.

او تأکید کرد: سند تحول دولت چهاردهم، گردشگری را یکی از پیشران‌های اصلی توسعه متوازن کشور تعریف کرده است. در این راستا، ما توسعه متوازن مقاصد گردشگری، تمرکز بر مناطق کمتر برخوردار، توجه به شاخص‌های پایداری، و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین را در دستور کار داریم.

صالحی‌امیری با یادآوری اینکه ایران قربانی روایت‌سازی‌های نادرست و تصویرسازی‌های مغرضانه از سوی رسانه‌های غربی بوده، اظهار داشت: ما از طریق دیپلماسی فرهنگی و گردشگری تلاش می‌کنیم تصویر واقعی ایران را که سرزمین صلح، فرهنگ، تمدن، تنوع و کرامت انسانی است، به جهانیان معرفی کنیم. امروز روایت‌های مخرب ایران هراسانه باید جای خود را به گفت‌وگوی مستقیم ملت‌ها از طریق سفر و تجربه فرهنگی دهد. ما معتقدیم گردشگر، سفیر صلح است.

وی با اشاره به رشد فزاینده گردشگران ورودی به ایران در سال ۲۰۲۳ و ابتدای سال ۲۰۲۴، خاطرنشان کرد: با وجود تحریم‌ها، رشد ۴۰ درصدی گردشگری ورودی به کشور گویای آن است که حقیقت ایران، برای جهانیان جذاب و الهام‌بخش است. ما این مسیر را با قدرت، برنامه و همکاری‌های منطقه‌ای ادامه خواهیم داد.

وزیر میراث‌فرهنگی در پایان از تمام سرمایه‌گذاران منطقه‌ای و بین‌المللی دعوت کرد در پروژه‌های بزرگ گردشگری ایران مشارکت فعال داشته باشند و افزود: ایرانِ امروز، با برخورداری از پیشینه تاریخی تمدنی، موقعیت ژئوپلیتیک ممتاز، تنوع اقلیمی کم‌نظیر و جامعه‌ای فرهنگی و مهمان‌نواز، آماده تعامل و همکاری بلندمدت با سرمایه‌گذاران علاقه‌مند به توسعه صلح‌محور صنعت گردشگری است.

در پایان این نشست، سیدرضا صالحی‌امیری با شماری از فعالان اقتصادی، سرمایه‌گذاران حوزه گردشگری و مدیران شرکت‌های بین‌المللی حاضر در نمایشگاه دیدار و گفت‌وگو کرد.

گفت‌وگوی فرهنگی، نیاز امروز جهان اسلام است

افزون بر این، سیدرضا صالحی‌امیری، در سفر به امارات، نشستی دوجانبه با شیخ سالم بن خالد قاسمی، وزیر فرهنگ امارات متحده عربی برگزار شد.

وزیر میراث‌فرهنگی در این نشست با اشاره به اشتراکات ریشه‌دار تمدنی، تاریخی و فرهنگی ایران و امارات، دیپلماسی فرهنگی را بستر اصلی تعمیق روابط ملت‌ها خواند و بر ضرورت فعال‌سازی این ظرفیت در قالب برنامه‌هایی نظیر «شب‌های فرهنگی»، «نشست نخبگان» و «نمایشگاه‌های صنایع‌دستی» تأکید کرد.

وی افزود: روابط فرهنگی، نه‌تنها به تقویت فهم متقابل و هم‌افزایی تمدنی منجر می‌شود، بلکه مسیر ارتباطات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی را نیز هموار می‌سازد.

وزیر فرهنگ امارات نیز با استقبال از پیشنهادهای مطرح‌شده، آمادگی کشورش را برای گسترش همکاری‌های فرهنگی و اجرای برنامه‌های مشترک با محوریت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی اعلام کرد و گفت: امارات، اشتراکات فرهنگی با جمهوری اسلامی ایران را سرمایه‌ای ارزشمند می‌داند و از توسعه همکاری‌ها در این مسیر حمایت می‌کند.

این دیدار، مقدمه‌ای بر شکل‌گیری افق‌های نوین در روابط فرهنگی میان ایران و امارات ارزیابی می‌شود؛ افق‌هایی که می‌تواند نقش مؤثری در صیانت از میراث مشترک، همگرایی منطقه‌ای و ترویج گفت‌وگوی بینافرهنگی ایفا کند.

روزنامه اقتصاد کیش
روزنامه اقتصاد کیش مشترک می پذیرد : ۱۴۰۴

علاقمندان به اشتراک و دریافت روزنامه اقتصاد کیش می توانند فرم زیر را تکمیل و پس از پرداخت هزینه اشتراک به حساب جاری ۸۷۱۰۰۰۰۹ و یا شماره کارت : ۵۸۹۴۶۳۷۰۰۰۰۸۳۷۱۴ و یا به شماره شبا : IR۹۸۰۱۳۰۱۰۰۰۰۰۰۰۰۰۸۷۱۰۰۰۰۹ بانک رفاه شعبه پانیذ کیش به نام شرکت اقتصاد کیش فرم را به همراه رسید واریزی به نشانی ویلاهای مروارید - بلوک B۳ - طبقه ۳ - واحد ۷۱۵ - یا به شماره واتس آپ ۰۹۳۴۷۶۹۰۷۱۴ ارسال فرمایند

۱ ماهه: ۳/۱۲۵/۰۰۰ریال
۳ ماهه: ۹/۳۷۵/۰۰۰ریال
۶ ماهه: ۱۸/۷۵۰/۰۰۰ریال
یکساله: ۳۷/۵۰۰/۰۰۰ریال
قیمت یک نسخه: ۱۲۵/۰۰۰ریال

مشخصات :

نام شرکت / موسسه / شخص :
نشانی :
تلفن :
تعداد مورد تقاضا :

توضیحات :
۱. هزینه اعلام شده برای ۱ نسخه روزنامه می باشد .
۲. در صورت تغییر محل ، نشانی جدید را به امور مشترکین اطلاع دهید.
۳. تاریخ شروع و پایان دوره اشتراک را برای خود یادداشت کنید.
در صورت عدم دریافت روزنامه سریعا به امور مشترکین اطلاع دهید .
شماره مستقیم امور مشترکین ۰۹۳۴۷۶۸۲۰۵۷-۴۴۴۲۴۹۹۹
با ارائه نظرات ، انتقاد و پیشنهادات سازنده خود ما را در این امر یاری نمائید .

تحریر های
تحویل در محل ویژه ادارات
نوشت افزار هانی
شعبه ۱ : نوبنیاد ، مرکز خرید آرین
شعبه ۲ : صدف ، مرکز خرید بساک
Hany_Tahrir 0902 299 2099